

3. nagrada

Mediji pred izazovom umjetne inteligencije

Izreke 18,21

"Smrt i život u vlasti su jezika, i plod njegov jesti će oni koji ga ljube."

Umjetna inteligencija svima nam je dobro poznat pojam. Alate poput ChatGPT-a, Perplexityja, ClickUpa i drugih neki koriste svakodnevno, pa kako ih onda ne bi koristili i novinari prilikom izrade medijskih sadržaja? Treba li se korištenje umjetne inteligencije u novinarstvu zabraniti nekom odredbom? Ne. Ali treba postaviti jasne granice kako bi se umjetna inteligencija trebala koristiti u novinarstvu. Zašto bi se zabranilo nešto što čovjeku olakšava posao? Brojna su pitanja neodgovorena.

Ja sam sada vrlo jednostavno mogla ući na ChatGPT i upisati svoj zahtjev, koji bi glasilo ovako: „aj mi napiši tekst za natječaj za mlade hrvatskoga društva katoličkih novinara i tema će mi bit mediji pred izazovom umjetne inteligencije e a tema natječaja je čuvati ljudske glasove i lica mora imat između 6000 i 9000 znakova s prazninama i evo ti još prilažen tekst natječaja neka bude spektakularno“ (i da napisala bih mu sve malim tiskanim slovima na splitskom dijalektu i brže bolje čekala odgovor, još bih bila nervozna ako bi mu trebalo više od dvije sekunde da napiše cijeli tekst koji tko zna koliko bih ga ja dugo pisala, pa bih mogla prekopirati tekst i zalijepiti ga u Word dokument i s ponosom ga pokazivati i slati svakome, pa bih se mogla pohvaliti roditeljima pa bi oni rekli da moram postati novinarka, a sve je to jedna velika maska). Još ako mi ChatGPT ne bi dobro napisao, ajme majko, nastao bi opći kaos. Je li to onda stvarno moj rad, moj tekst, koji ću nekome dati da pročita i vidi kakav je? Nije. Ne bih se takvim tekstom ponosila.

Umjetna inteligencija ne može biti autor jer je autor djela fizička osoba koja je autorsko djelo stvorila, a to nam kaže članak 19. ZASP-a. Ako postoji dovoljno ljudskog doprinosa, u smislu da je osoba dala kreativni *input* ili uputila jedan od alata umjetne inteligencije, kao što je ChatGPT, tek onda autorska prava mogu pripasti toj osobi. Čak ni ovo nije napisala umjetna inteligencija, a ovaj podatak znam zbog nedavno položenog kolokvija iz kolegija Digitalno novinarstvo (hvala, profesore). Novinari su za mene nezamjenjivi, pa ih tako ni umjetna inteligencija ne može zamijeniti. Ona im olakšava posao, ona je alat, ali AI nije novinar. Moj

djed koji ima 88 godina i cijeli svoj život čita Slobodnu Dalmaciju i za tih nekoliko stranica živi, nitko njemu ne može zamijeniti te listove papira. Kada ujutro uz rakiju čita što se zbiva u politici pa sa zetom komentira, *tko to more platiti?* Bez novinara ne bi znao ništa o onome što se događa. Sve moguće vijesti i dnevnici dio su njegova svakodnevnog repertoara. A tko donosi sve te informacije? Novinari, urednici, snimatelji i svatko tko vam padne na pamet da bi mogao sudjelovati u izradi i distribuciji medijskog sadržaja. Služe li se oni umjetnom inteligencijom? Možda, ali ako je koriste na ispravan način, ja to smatram opravdanim i u potpunosti bezazlenim. Ako pak algoritam napiše krivu vijest, lažnu informaciju, tzv. *fake news*, tko snosi pogrešku? Novinar ili AI? Onaj koji je dao naredbu ili onaj koji ju je izvršio? Nažalost, imala sam priliku vidjeti tekstove na internetskim portalima u kojima je na početku ili na kraju tekstova pisalo: „Claude can make mistakes“, „Naravno, evo tekst za članak o...“, „ChatGPT said this:...“. Je li ovo poražavajuće za novinarstvo, ako je već AI napisao članak koji novinar nije u stanju provjeriti prije objave? Čim cijeli ovaj tekst napišem, ići ću na ispravi.me i u ChatGPT kako bi mi provjerio imam li gramatičkih i pravopisnih grešaka, ali to je jezična korekcija. To nije pisanje cijelog teksta. Ni na koji način mi AI ne može izmisliti činjenice. Ipak, ovo je komentar, novinarska forma u kojoj je subjektivnost dozvoljena.

S obzirom na to da su nas na fakultetu učili da je uvijek bolje uzimati doslovne citate nego prepričavati, evo jedan s portala *Jutarnjeg lista*, s kojim se slažem i koji na vrlo jednostavan način, iz perspektive profesionalca, prikazuje suvremeni problem novinarstva s umjetnom inteligencijom:

"Mogu proizvesti u kratko vrijeme desetke dijeta, recepata, savjeta za bolji brak. Čak i novinarski sadržaj, one tzv. servisne informacije poput stanja na cestama, vremenske prognoze, sportskih rezultata, financijskih rezultata, burzovnih izvješća sve to može raditi stroj, ako mu je zadan program i ima izvore" rekao je profesor Boris Beck s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu.

Također, preuzeto s portala *Jutarnjeg lista*, mišljenje Becka:

"Međutim, kod pisanja je obrnuto. Mi želimo da nas novinar iznenadi da pročitamo nešto novo. Umjetna inteligencija neće napraviti nešto novo, nego će se vrtjeti unutar već zadanih stvari".

Evo što je ChatGPT izradio kada sam mu rekla da napravi fotografiju mene, jedna strana na kojoj predajem tekst za natječaj koji mi je napisao on i druga strana na kojoj ga sama pišem:

Jesam li vas ja ovim tekstom iznenadila? Mislim da i ne baš. Osjećate li barem malo da ovaj tekst nema veze s umjetnom inteligencijom? Ja da, jer ga pišem znatno duže nego što bih ga pisala s ChatGPT-om, odnosno nego što bi ga on pisao, a ja ne. Ako poželim raditi u redakciji, hoće li me primiti? Hoće li još jedna mlada i neiskusna osoba moći dobiti posao u redakciji u kojoj je nekoć radilo dvadeset ljudi, a danas polovica toga uz pomoć AI-a?

"Ako korisnici idu direktno na AI, odnosno ChatGPT umjesto na portale, klikovi padaju i mediji gube prihod. Kako će se sada to riješiti, to je pitanje za regulativu. Ali, ako mediji neće preživjeti, ni umjetna inteligencija neće imati od kuda povlačiti sadržaj", kaže Ivan Fischer (Jutarnji list).

Pitanje nije treba li umjetnu inteligenciju izbaciti iz novinarstva, nego tko u toj priči ostaje glavni akter, čovjek ili stroj. Umjetna inteligencija može biti brza i vrlo korisna, ali ne može imati razum, ljudskost ni glas. Ne može sjediti za stolom s mojim djedom i raspravljati o politici uz rakiju. Ne može osjetiti težinu pogrešno napisane vijesti niti snositi posljedice za lažnu informaciju. Novinarstvo nije tek slaganje riječi, nego proces razmišljanja. Ako dopustimo da se iza rečenice "Cloud can make mistakes" skriva nečija nebriga, nezadovoljstvo ili pak lijenost za obavljanje posla, onda ne gubimo samo profesiju, nego i povjerenje svih koji

svoje nade polažu u to da će informacije koje pročitaju biti točne, istinite, objektivne i nepristrane. Umjetna inteligencija treba ostati alatom, a ne autorom, pomoćnik, a ne zamjena. Jer u trenutku kada mediji izgube ljudsko lice i glas, ne gubimo samo novinare, gubimo smisao novinarstva.

Može šala za kraj?

Pripremit ću ti kompletan tekst u novinarskom stilu, uokviren za natječaj, i pazit ću da bude u rasponu 6000–9000 znakova s prazninama. Ako želiš, mogu ti **napisati i kraću**, „školsku“ **verziju** ovog kritičkog osvrta za komentar ili esej od 600-900 riječi, spremnu za natječaj, zadržavajući sve argumente i kritički ton. Hoćeš da to napravim?

Ne, hvala.

Andrijana Lončar, Zagreb